

ლიზინგის სახეები და საქართველოში არსებული სალიზინგო ორგანიზაციები

ზურაბ ტალახაძე
სტუ-ის დოქტორანტი

ალექო ქუთათელაძე
სტუ პროფესორი

რეზიუმე

თანამედროვე მსოფლიოში ლიზინგი მიეკუთვნება ბიზნესის ერთ-ერთ გამორჩეულ და საინტერესო სახეს, რომლის არეალი ყოველდღიურად იზრდება. მსოფლიო მასშტაბით იგი წარმოების ტექნიკური ბაზის განვითარების დაფინანსების ძირითადი წყაროა. ლიზინგი ხელს უწყობს საწარმოო საქმიანობის გამოცოცხლებას, ეკონომიკის კრიზისიდან გამოყვანას. მართვის მოქნილობა, მანევრირების შესაძლებლობა ლიზინგის ის დადებითი თვისებებია, რაც მას მომლაპარაკებელი მხარეებისთვის ორმხრივად საინტერესოს ხდის.

საკვანძო სიტყვები: ლიზინგი, ბიზნესი, კრედიტი, დაფინანსება, საფინანსო ორგანიზაცია, მსოფლიო ბანკი, სალიზინგო ოპერაციები.

ძირითადი ტექსტი

მსოფლიო პრაქტიკამ ჩამოაყალიბა სალიზინგო ოპერაციათა მრავალრიცხოვანი ვარიანტები, ფორმები და მათი რეალიზაციის მეთოდები. ეკონომიკური პროცესების მკვლევარები თავისებურად აყალიბებენ სალიზინგო ოპერაციებს, დღემდე არ არსებობს მათი ზუსტი სისტემა, ასევე კარგად არაა გამოიყენული საზღვრები ლიზინგის სხვადასხვა სახეებს შორის. სალიზინგო ოპერაციათა ჩვენ მიერ შემოთავაზებული შესაძლო კლასიფიკაცია ც არაა სრულყოფილი და შემდეგ დახვეწას ექვემდებარება.

ლიზინგი კლასიფიცირდებოდა სხვადასხვა ნიშნების მიხედვით:

- სალიზინგო საგნის გამოყენების ვადის და ლიზინგგამცემის ვალდებულებების მოცულობების მიხედვით.

- სალიზინგო გარიგებების, ხელშეკრულებების მონაწილეთა სუბიექტების შემადგენლობის მიხედვით;

- სალიზინგო მომსახურების წარმოდგენილი მოცულობების მიხედვით;

- სალიზინგო საგნის სახეების მიხედვით;

- ბაზრის სექტორის მიხედვით;

- სალიზინგო საზღაურის ფორმებით;

- გასაღების ბაზრის მიხედვით;

- მიზნობრივი ჯგუფების ურთიერთდამოკიდებულებით;

- გამოსყიდვის ვადებით;

- საგადასახადო შეღავათებთან ურთიერთდამოკიდებულებით.

სალიზინგო გარიგებათა საკმაოდ დიდი მრავალფეროვნების მიუხედავად, მიღებულია ლიზინგის დაყოფა ორ ძირითად სახედ: საფინანსო და ოპერატიულ ლიზინგად, რომლებიც მოდიფიცირდნენ დროთა განმავლობაში და ბიძგი მისცეს სხვა უფრო მოქნილი სახეების ჩამოყალიბებას.

ფინანსური ლიზინგი წარმოადგენს სალიზინგო საგნის სპეციალურად საკუთრებაში შეძენის ოპერაციას, შემდგომ მისი დროებით გამოყენებასა და მფლობელობაში გადაცემას, ამ საგნის ქმედითუნარიანობას ნორმატიულ პერიოდზე მიახლოებული ვადით და ამ საგნის ღირებულების სრული ან უდიდესი ნაწილის ამორტიზაციით. საფინანსო ლიზინგის დროს დიდი მნიშვნელობა ენიჭება, როგორც სალიზინგო ქონების შეძენის პროცედურას, ასევე გარანტიებს, გირაოს, სალიზინგო საგნის რემონტს, ტექნიკურ მომსახურებას, დაზღვევას და ა.შ.

ფინანსური ლიზინგით სალიზინგო საგნის შეძენის სამი ვარიანტი არსებობს:

- ლიზინგის მიმღები დამოუკიდებლად ირჩევს მისთვის სალიზინგო საგანს, ასევე მის გამყიდველს და მხოლოდ ამ გარიგების ანაზღაურების საფუძველზე ხელშეკრულებით მას გადაეცემა ლიზინგის საგნით სარგებლობის უფლება.

- ლიზინგის გამცემი ირჩევს სალიზინგო საგნის გამყიდველს და ლიზინგის მიმღების წინაშე ქონების მიწოდების პირობებზე პასუხისმგებლობას იღებს საკუთარ თავზე.

- ლიზინგის გამცემი უფლებამოსილებას აძლევს ლიზინგის მიმღებს, სალიზინგო საგნის გამყიდველთან გამოვიდეს აგენტის როლში.

ფინანსური ლიზინგი ითვალისწინებს სალიზინგო პერიოდის განმავლობაში დადგენილი, მყარად განსაზღვრული თანხის გადახდას, რომელიც საკმარისი უნდა იყოს გაცემული სალიზინგო საგნის სრული ამორტიზაციისათვის. სწორედ მან უნდა განსაზღვროს ფიქსირებული მოგება.

საოპერაციო, ანუ სერვის-ლიზინგი (Service, Operating Lease) ითვალისწინებს მრავალჯერადი გამოყენების ქონების გაცემას, მისი ქმედების ეკონომიკურ პერიოდთან შედარებით ნაკლები დროით, ანუ საოპერაციო ლიზინგს მიეკუთვნება გარიგება, რომლის მიხედვითაც სალიზინგო პერიოდი მცირეა მოწყობილობათა ქმედების ეკონომიკურ პერიოდთან შედარებით. აღნიშნული კონტრაქტი მოკლევადიანია (3-დან 5 წლამდე) და ითვალისწინებს ამ პერიოდში მოწყობილობათა არასრულ ამორტიზაციას, საქართველოში აღნიშნული პერიოდი მოიცავს 1-3 წელს.

საოპერაციო ლიზინგის შემადგენლობაში შედის:

1) რენტინგი (სახელშეკრულებო პერიოდი განისაზღვრება ერთი დღიდან ერთ წლამდე).

2) ჰაირინგი (სახელშეკრულებო პერიოდი განისაზღვრება ერთი წლიდან სამ წლამდე).

საოპერაციო სალიზინგო ხელშეკრულების ვადის გასვლის და ამ პერიოდში სალიზინგო ქირის მთლიანად გადახდის შემდეგ, სალიზინგო საგანი სრულიად ექვემდებარება ლიზინგამცემზე დაბრუნებას, რის შემდეგაც საგნის მფლობელს შეუძლია რამდენჯერმე წარადგინოს იგი ლიზინგზე. საოპერაციო ლიზინგის სახელშეკრულებო ვადა დგინდება მხარეების ურთიერთშეთანხმების საფუძველზე. საოპერაციო ლიზინგის საგნად ხშირად წარადგენენ მორალურად სწრაფად მოძველე-

ბად, სეზონურ, ერთჯერად ან მოკლევადიანი სამუშაოს შესასრულებელ ტექნიკას. საოპერაციო ლიზინგის დროს სასურველი სალიზინგო საგნის არჩევის უფლება ლიზინგმიმღებს ეკუთვნის, მაგრამ არჩევანის შესაძლებლობები იზღუდება ლიზინგგამცემის "სასაწყობო მარაგიდან" გამომდინარე. მეორე მხრივ, საოპერაციო ლიზინგის დროს სალიზინგო კომპანია ისე შეიძენს საგანს, რომ შეიძლება იმ მომენტში არ არსებობდეს კონკრეტული მოხმარებელი, ამიტომ საოპერაციო ლიზინგის სქემის რეალიზაცია აუცილებლად ითვალისწინებს მუდმივ ინფორმაციას საბაზრო კონიუნქტურაზე და საინფორმაციო ბანკის შექმნას ქონების მეორადი ბაზრიდან პოტენციურ კლიენტებზე.

ლიზინგი ჯერჯერობით სათანადოდ არ არის განვითარებული. საერთაშორისო საფინანსო კორპორაციის (IEC) და საქართველოს საზოგადოებრივი აზრისა და მარკეტინგული კვლევების ასოციაცია „გორბი“-ს მიერ ქვეყანაში ბიზნესის განვითარების პროექტის ფარგლებში 2004 წლის მაისში ჩატარდა საქართველოში ლიზინგის პოტენციური ბაზრის გამოკვლევა, რომლის მიხედვითაც დადგინდა რომ ლიზინგზე პოტენციური მოთხოვნა 15 300 000 დოლარის ტოლია. იმ დროისათვის ჩვენში არსებობდა 129 სალიზინგო ფირმა. შესაბამისად, ამ მოთხოვნის ათვისების შემთხვევაში თითოეულ სალიზინგო ფირმას მოუწევს 118 604 ლარის ($15\,300\,000 : 129 = 118\,604$ ლარი) სალიზინგო მომსახურების გაწევა. სამუშაოთა ეს მოცულობა კი მიკროსაწარმოს სიმძლავრეა, რის მიხედვითაც, საერთაშორისო საფინანსო კორპორაციის თვალსაზრისით, საქართველოს სალიზინგო სფეროში მიკროზომის საწარმოები უნდა მუშაობდნენ.

დღეისათვის საქართველოში ძირითადად ფუნქციონირებს სამი სალიზინგო კომპანია:

სს „თიბისი ლიზინგი“ - დაფუძნდა 2003 წელს, იგი არის სს „თიბისი ბანკი“-ს შვილობილი კომპანია. 2018 წლისთვის კომპანიის მიმდინარე კლიენტთა რაოდენობამ 2500-ს გადააჭარბა და გაფორმდა 5000-ზე მეტი ხელშეკრულება. კომპანია სალიზინგო ბაზრის ლიდერია 70%-იანი წილით და გასული წლის ბო-

ლოს მონაცემებით მართავს 240 მლნ ლარზე მეტ პორტფელს, რომელიც ყოვეთვიურად იზრდება.

შპს „საქართველოს სალიზინგო კომპანია“ - დაარსდა 2001 წელს და პირველია სალიზინგო სფეროში, რომელმაც ქართველ მომხმარებლებს შესთავაზა ლიზინგი, როგორც დაფინანსების ალტერნატიული წყარო. 2015 წლიდან შპს „საქართველოს სალიზინგო კომპანია“ უკვე ფიზიკურ პირებსაც აძლევს შესაძლებლობას, ისარგებლონ ისეთი სალიზინგო პროდუქტებით, რომლებიც ბაზარზე ამ დრომდე არ იყო წარმოდგენილი. კომპანიას ბაზრის წილის მიხედვით მე-2 ადგილი უკავია ქვეყანაში.

ალიანს ჯგუფი ლიზინგი (AGL) - პირველი დამოუკიდებელი, არასაბანკო სალიზინგო კომპანიაა საქართველოში, რომელიც მომხმარებლებს ფინანსურ, საოპერაციო და უკუ-ლიზინგის მომსახურებას სთავაზობს. 2006 წელს დაარსების შემდეგ, ის უკვე მოემსახურა 4000-ზე მეტ კლიენტს და დააფინანსა 40 მლნ. ა.შ.შ დოლარის მოცულობის ტრანზაქცია. კომპანია აქტიურად ჩართული აგროსფეროს დაფინანსებაში.

სხვა პატარა სალიზინგო კომპანიები - მათი საქმიანობა მოიცავს მხოლოდ ავტოლიზინგს და მთლიანი ბაზრის წილის უმნიშვნელო პროცენტული მაჩვენებელი გააჩნიათ.

ამ სამიდან უნდა გამოვყოთ ორი კომპანია, რომლებიც წარმოადგენენ კონკურენტუნარიან კომპანიებს. ეს არის შპს „საქართველოს სალიზინგო კომპანია“ და სს „თიბისი ლიზინგი“. დღესდღეობით ეს ორი კომპანიაა ბაზრის ძირითადი მოთამაშე. სს „ალიანს ჯგუფი ლიზინგი“-ს წილი ბაზარზე საკმაოდ მცირეა და შედეგებზე მნიშვნელოვან ზეგავლენას ვერ ახდენს.

შპს „საქართველოს სალიზინგო კომპანია“ (თავდაპირველი სახელწოდება იყო შპს „საქართველოს ლიზინგი“. სახელი შეეცვალა 2014 წელს) დაარსდა 2001 წელს სს „თბილუნისერსალ ბანკი“-ს მიერ. შპს „საქართველოს სალიზინგო კომპანია“ გახლდათ პირველი ქართული კომპანია, რომელმაც კლიენტებს შესთავაზა ლიზინგი, როგორც დაფინანსების ალტერნატიული წყარო. 2005 წელს სს „საქართველოს ბანკი“-სა და სს „თბილუნისერსალბანკი“-ს შერწყმის შედეგად იგი გახდა სს „საქართვე-

ლოს ბანკი“-ს შვილობილი კომპანია.

შპს “საქართველოს სალიზინგო კომპანია“ ახორციელებს ლიზინგით გასაცემი აქტივის შეძენას ადგილობრივი/არა ადგილობრივი მომწოდებლისგან და შემდეგ გადასცემს მას ლიზინგის მიმღებს.

“საქართველოს სალიზინგო კომპანიის“ პირობები:

- ლიზინგის თანხა – მინიმუმ 10,000 აშშ დოლარი;
- თანამონაწილეობა – მინიმუმ 10-20 %
- ლიზინგის ვადა – მაქსიმუმ 5 წელი;
- წლიური გაძვირება – 5%-11% (დამოკიდებულია აქტივზე,

არ იგულისხმება საბანკო პროცენტი);

- დაზღვევა;

• კომპანიის ოპერირების პერიოდი – მომგებიანი ბიზნესი მინიმუმ 6 თვე;

- საჭირო დოკუმენტაცია – მომხმარებლის ფინანსური უწყისები და სხვა შესაბამისი დოკუმენტები;

სს “თიბისი ლიზინგი“, კომპანია დაფუძნდა 2003 წელს. მისი 100%-იანი წილის მფლობელი გახლავთ სს “თიბისი ბანკი“. “თიბისი ლიზინგი“-ს პირობები მსგავსია შპს “საქართველოს სალიზინგო კომპანიის“ პირობებისა.

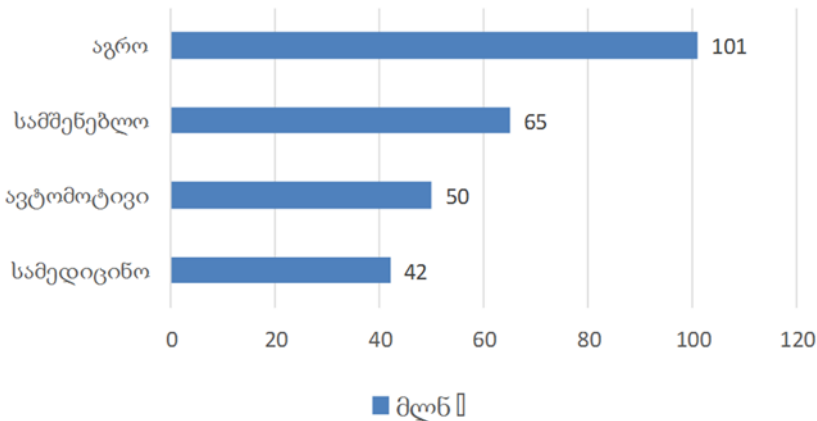
სს “ალიანს ჯგუფი ლიზინგი“ არის სს “ალიანს ჯგუფი ჰოლდინგის“ შვილობილი კომპანია, რომელიც დაარსდა 2006 წელს. “ალიანს ჯგუფი ლიზინგი“ ერთ-ერთი პირველი ფინანსური ორგანიზაციაა, რომელმაც საქართველოში სანარმო და საყოფაცხოვრებო ინვენტარის იჯარით მომსახურება დაწერა. კომპანია ემსახურება კორპორატიულ სეგმენტს, მცირე და საშუალო ზომის ბიზნესების, აგრარული მეურნეობების განვითარებას და ფიზიკურ პირებს. უნდა აღინიშნოს რომ შპს “საქართველოს სალიზინგო კომპანია“ და სს “თიბისი ლიზინგი“ აქტიურად არ ემსახურება ფიზიკურ პირებს, გარდა ავტოლიზინგისა, თუმცა სხვა პროდუქტებზეც გამოწოდების სახით ხდება ფიზიკურ პირზე ლიზინგის გაცემა. სს “ალიანს ჯგუფი ლიზინგი“ მომხმარებლებს ფინანსურ, საოპერაციო და უკუ-ლიზინგის მომსახურებას სთავაზობს. როგორც ზემოთ ავლ-

ნიშნით დაარსების შემდეგ, ის უკვე მოემსახურა 4,000-ზე მეტ კლიენტს და დააფინანსა 16 მლნ. ა.შ.შ დოლარის მოცულობის ტრანზაქცია. ამჟამად კომპანიის სალიზინგო მომსახურება თბილისის გარდა ხელმისაწვდომია ქალაქ ზუგდიდში.

სალიზინგო ბაზრის ანალიზისას დაგვეხმარება 2019 წლის მესამე კვარტლის მონაცემები. სს თიბისი ლიზინგის პორტფელი შეადგენს: 350 მლნ ლარს, მაშინ როდესაც 2018 წლის მთლიანი პორტფელი იყო 253 მლნ ლარი, ხოლო 2017 წლის - 174 მლნ ლარი. როგორც ხედავთ მეტად მზარდი ტენდენციაა, ორი წლის წინანდელ მონაცემებთან შედარებით უკვე ა.ნ. სამი კვარტლის მონაცემები 2-ჯერ აჭარბებს. თუმცა ეს ყველაფერი სალიზინგო ბაზრის ზრდასთან ერთად გამოწვეული ეროვნული ვალუტის გაუფასურებით. ვინაიდან 200,000.00 ლარზე მეტი თანხის გაცემისას ძირითადად უცხოურ ვალუტაში ხდება ნასყიდობის ხელშეკრულების გაფორმება ლიზინგის მიმღებთან.

კომპანიების პორტფელი შემდეგნაირად არის სეგმენტირებული, რომელიც მომზადებულია ბიზნესინდუსტრიების მიხედვით:

2019 წლის I-III კვარტლის წილები ბიზნესინდუსტრიების მიხედვით - სს თიბისი ლიზინგი

შპს „საქართველოს სალიზინგო კომპანიის“ პორტფელი 2019 წლის მე-3 კვარტლის ბოლოს შეადგენს 141.3 მლნ ლარს, საიდანაც 27.8 მლნ ლარი სამშენებლო სექტორს მოიცავს, ხოლო 27.6 მლნ ლარი - სერვისს.

სს „თიბისი ლიზინგსა“ და შპს „საქართველოს სალიზინგო კომპანიას“ ზურგს უმაგრებს საქართველოში წამყვანი ორი უმსხვილესი ბანკი, რომელიც უზრუნველყოფს სალიზინგო კომპანიებს იაფი რესურსით, სხვა სალიზინგო კომპანიებთან შედარებით. მათ მენეჯმენტებს გააჩნიათ ფინანსური ორგანიზაციების მართვის უდიდესი გამოცდილება, თუმცა ზემოთხსენებული ბაზრის სამი მოთამაშის გარდა თუ დაემატება ბაზარს ახალი სალიზინგო კომპანიები კარგი იქნება კონკურენტის გაზრდისათვის. ეს ყველაფერი საკმაოდ რეალურია, რადგან სხვადასხვა ფინანსური ინსტიტუტები გეგმავენ, რომ აქტიურად შემოვიდნენ ბაზარზე ახალი სალიზინგო ორგანიზაციებით, მათ შორისაა: სს ბაზის ბანკი და მისო კრისტალი.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. კიკუტაძე, ვ., ლიზინგი თეორია და პრაქტიკა - თბ. : უნივერსალი, 2008. - 152გვ.

2. ლიპარტელიანი, ნ., ლიზინგი : (თეორია და პრაქტიკა) - თბ. : ლამპარი, 2006 - 85გვ. : სქ. ; 20სმ.. - ბიბლიოგრ.: გვ. 80-82.

3. ბერიშვილი, ხ., საქართველოში ლიზინგის არსებული მდგომარეობა და განვითარების პერსპექტივები : - თბ. : უნივერსალი, 2009. - 132გვ.

4. glc.ge - შპს „საქართველოს სალიზინგო კომპანია“ ოფიციალური ვებგვერდი.

5. agl.ge - სს „ალიანს ჯგუფი ლიზინგი“-ს ოფიციალური ვებგვერდი.

6. tbcleasing.ge - სს „თიბისი ლიზინგის“ ოფიციალური ვებგვერდი.

REFERENCES

1. Kikutadze, V., Theory of Leasing and Practice – Tbilisi: Universal, 2008. – Page 152
2. Liparteliani, N., Leasing: (Theory and Practice) - Tbilisi: Lam-pari, 2006 - Page: 85: Diag. ; 20 cm.. - Bibliography.: pages: 80-82.
3. Berishvili, Kh., Leasing Current Position and Prospects of Development in Georgia: - Tbilisi. : Universal, 2009. – Page 132.
4. glc.ge – LTD “Georgian Leasing Company” Official Website.
5. agl.ge - JSC “Alliance Group Leasing” Official Website.
6. tbcleasing.ge – JSC „TBC Leasing“ Official Website.

THE TYPES OF LEASING AND EXISTING LEASING ORGANIZATIONS IN GEORGIA

Zurab Talakhadze

Doctoral Student of GTU

Aleko Kutateladze

Professor of GTU

RESUME

Leasing in the modern world is one of the most featured and interesting forms of business whose scope is growing day by day. It is a major source of funding for the development of a technical production base worldwide. Leasing promotes the revival of industrial activity, brings the economy out of crisis. The flexibility of management, the ability to maneuver are some of the positive features of leasing that make it mutually interesting for negotiating parties.

Key Words: Leasing, Civil Code, Business, Credit, Financing, Financial Organization, World Bank, Leasing Operations, Leasing Agreement.